

Петро МАКОВЕЦЬКИЙ

За дев'ятнадцять років незалежності України вже склалося враження, що вся наша народна творча спадщина є недостойною, щоб ми були її носіями, навіть частково. Бо з кожним роком ми, особливо молодь, все більше занурюємося в інші, чужі культури, шукаючи там чогось кращого за своє. Проблема в тому, що свого ми зовсім не знаємо, а якщо і знаємо, то дуже поверхнево.

Особливо це стосується українських народних пісень, які є переданням нашої історії: побуту людей та їх духовності в різні історичні періоди. Тому я не розумію: у чому вина українських народних пісень, що сьогодні вони не потрібні «своїм» українцям, натомість їх вивчають і досліджують або в діаспорі, або іноземні музикознавці та етнологи? Що ж таке українська народна пісня? З наукового погляду – це глибинна традиційна і сучасна творчість усної діяльності. Можна використовувати й інший термін – фольклор. А за змістом – це саме життя, його інтереси, зв'язок з історією народу, його національною свідомістю та соціальними почуттями або, як писав Іван Франко, з «психологією його творчості».

Музичний фольклор був (та й досі залишається) міцною основою української пісенної культури. Подібно до того, як, нехтуючи своєю унікальною землею та повівшись на чужоземні штучні технології й продукти, як, позаздривши західному комфорту і порядку та намагаючись імітувати чужі економічні й політичні порядки, українці втрачають і свій добробут, і свою самобутність, – так само, піддавшись несамовитому натискові чужої музики, ми втрачаємо саму основу нашої музичної культури, і тепер нас легко збиває з ніг і зносить потік «культурної каналізації» так званого цивілізованого світу.

Найкращим прикладом наших народних пісень є обрядові. Їх неважко виділити в окремий масив і переконатися, що вони репрезентують культуру зовсім інших епох, людей зовсім іншої ментальності. Перше диво: у цих піснях ніколи не почуєте відчаю. Зате почуєте простір, світло, радість життя (хоч і з усіма його конфліктами й труднощами). Друге диво: вони напрочуд прості за своєю формою, але в ту форму геніально вкладено глибокий зміст, вкладено ту мудрість народного досвіду, яка завжди була й буде потрібною. Третє диво: вони дуже давні й неповторні. Все, що творилося й співалося на Україні у XVIII–XIX століттях (а це теж багатюща спадщина), жодним чином на ті пісні вже не схоже. Про те, що створене в XX столітті, не хочеться й говорити. Що ж трапилося? А трапилося ось що: народ втратив свою силу, перестав бути господарем на своїй землі. Після 1933 року Україна, правду кажучи, перестала співати. Поняття «народна творчість» виникло саме тоді, коли та творчість припинила своє існування.

«Розквіт національної культури» почався саме тоді, коли національну культуру вже й нищити не треба було. Переляканому населенню цілком вистачало «песен саветських кампазітарав». Народна пісня вмовкла під безпощадним натиском професійно «склепаних» і технічно розтиражованих продуктів масового споживання. Коли й траплялися десь зародки справжньої пісенної культури, то пробитися до світла вони вже не могли: технічні засоби працювали не для них, та й попит на серйозну пісню

поступово падав. Сьогодні цей процес успішно продовжується. Не потрібні складні та мудрі дослідження – послухайте ті рідкісні краплинки фольклору, що й досі трапляються у зливі «творчих звітів» областей України. Якщо й виловите дві-три справді народні пісні, то безпорадне їх виконання відіб'є будь-який інтерес до них. Натомість вас до гикавки нагодують дешевою попсою.

Так вже є, що ми починаємо цінувати щось лише тоді, коли це «щось» втрачаємо. Але, коли йдеться про українську пісню, огортає страх, бо ми її вже ледь не втратили цілком, а цінувати ще й не думаємо починати. Звісно ж, кому вона зараз потрібна? Мода диктує свої еталони, які ми часто і не перевіряємо на істинність. Сучасна музика у свідомості пересічного підлітка зводиться тільки до клубної, року та репу. З одного боку ніхто не заперечує таких високих істин, як: «Пісня – це душа народу» або «Українська пісня – найкраща у світі», але з іншого – ніхто їх нічим і не підтверджує. Вони давно стали порожніми штампами. Прогрес! Тепер інші ритми! Чи не заспівати «Вічну пам'ять» нашій народній пісні?

Це питання зовсім не безпідставне. Варто тільки ввімкнути українські музичні телеканали – відразу стає зрозуміло, що українською мовою там і не пахне. Музика стала продуктом. І тут винні ми самі, слухачі, бо ми споживаємо цей «продукт», тим самим розвиваючи таку музичну індустрію. І в цей же час нарікаємо на неї, мовляв, як вам не соромно...

Тому час вже тепер подбати про відродження народної пісні, яка, безсумнівно, є такою, якою варто пишатися. Гірко стає на серці, коли, слухаючи слова однієї з відомих пісень Сашка Положинського: «Віримо чужим, своїм не довіряємо, розводимо руками – маємо, що маємо», – відчуваю, що це про нас... Тут без зайвого пафосу. Це наша реальність. Але попри те все слід розуміти, що ця реальність залежить від нас, ми її творимо. Кому, як не нам подбати про те, які пісні будуть співати наші діти і якою мовою.

Петро МАКОВЕЦЬКИЙ. Українська народна пісня. У чому її вина?// СЛОВО № 4 (44)
2010, с.13-14